

Huvudansökan, kandidatprogrammet i historia

Urvalsprov 1.6.2021 kl. 15.00–18.00

Läs noggrant igenom alla anvisningar

Provet består av 3 delar. Provet tar 3 timmar. Du kan fördela tiden på de olika delarna hur du vill. Du kan fritt förflytta dig mellan de olika delarna under provets gång. Om någon del blir på hälft sparas den senaste versionen som ditt provsvar. Svara på alla delar.

Under provet får du öppna endast urvalsprovssystemet och en separat materialfil. Du kan planera dina svar och skriva egna anteckningar på konceptpappret. Anteckningarna på konceptpappret beaktas inte i bedömningen.

Bedömningen av urvalsprovet

Urvalsprovet består av 3 delar. För del 1 kan du få 0–40 poäng. För del 2 och 3 kan du få 0–30 poäng vardera. Del 1 och 2 bedöms för alla som deltagit i provet och de sökande rangordnas utgående från resultatet. Del 3 i provet bedöms endast för de sökande som klarat sig bäst i del 1 och 2. I det svenskspråkiga ansökningsmålet bedöms del 3 för 9 sökande, och i det finskspråkiga ansökningsmålet för 39 sökande. Om flera sökande har samma poäng som den 9:e bästa sökande i det svenskspråkiga ansökningsmålet eller som den 39:e bästa sökanden i det finskspråkiga ansökningsmålet, bedöms del 3 för alla dessa sökande.

Du kan bli antagen endast om du får minst 20 poäng i del 1, minst 15 poäng i del 2 och minst 15 poäng i del 3. Poängen för alla delar räknas ihop. De sökande som får flest poäng antas.

Uppgifterna mäter dina grundkunskaper i historia och din förmåga att analysera historiska källor. Uppgifterna mäter dessutom din förmåga att greppa och förstå helheter. Dina poäng för svaren avgörs därmed inte av hur bra du kan återge namn, årtal och andra liknande enskilda fakta utan också av hur du kan argumentera och beskriva större sammanhang.

Förhandsmaterial för urvalsproven

Tidsperioden 1750–2000.

Bedömningskriterier

I urvalsprovet i historia ska du visa både en solid kunskapsgrund och en förmåga att resonera. Du visar din förmåga att se helheter, att organisera ditt svar klart och logiskt och att analysera och se relevanta sammanhang i läsning av historiskt källmaterial. Vi bedömer förmågan att läsa och analysera historiska texter samt förmågan att sammanfatta och lyfta fram de centrala saker som efterfrågas i de olika frågorna. Förmågan hålla sig till saken, använda begrepp korrekt och vara tydlig bedöms också och är en viktig komponent i ett gott svar. Vi eftersöker också en förmåga att betrakta textutdragen ur olika synvinklar och att jämföra dem med varandra. Provet bedömer således både historiska faktakunskaper och för humanistiska studier centrala färdigheter att förstå, analysera, resonera och förklara kunskapsstoff och källmaterial. Det finns inte ett enda gott och rätt svar, utan flera sätt att tackla uppgifterna på en hög nivå. Nedan är den bedömningsmatris som har använts vid bedömningen av proven. För godkänd prestation krävs minst nivån god. Efter matrisen ges en närmare presentation av vilka kunskapselement och analytiska angreppssätt som kunde ingå i de olika svaren.

Bedömningsmatris

	0	Nöjaktig	God	Berömlig
Riktig och relevant kunskap; exakt begreppsanvändning	Svaret innehåller ingen kunskap som förutsätts i uppgiften. Uppgiften har förståtts fel.	Svaret har knapphändigt innehåll eller innehåller mycket irrelevant. Svarar endast delvis på uppgiften. Hanteringen av begrepp är bristfällig.	Svaret innehåller förhållandevis exakt kunskap som motsvarar uppgiften väl. God hantering av begrepp.	Svaret innehåller väsentligt och med tanke på uppgiften meningsfullt avgränsat kunskapsinnehåll. Hanteringen av kunskap och begrepp är exakt.
Analytiskt, logiskt, välunderbyggt	Svaret är ostrukturerat och oredigt. Påståenden motiveras inte.	Svarets struktur är katalogmässig eller oklar. Granskningen av ämnet är svagt analyserande. Påståenden motiveras knapphändigt.	Svaret är till vissa delar analytiskt. Granskningen av ämnet är följdriktig, även om brister förekommer ställvis. Påståenden motiveras förhållandevis väl.	Svarets generella grepp är analytiskt. Granskningen av ämnet är följdriktig och argumenterande, och påståenden ges goda motiveringar
Kritiskt, flera perspektiv, förmåga att utvärdera och tillämpa kunskap	Svaret innehåller inga (käll)kritiska observationer och ingen förnuftsbasead utvärdering eller tillämpning av kunskaperna. Svaret visar inga tecken på förmåga att diskutera olika tolkningar eller alternativ.	Svaret visar svaga tecken på källkritik samt sporadiska och svaga tecken på diskussion kring olika perspektiv och tolkningsmässighet. Svaret uppvisar endast ringa tillämpning av kunskap.	Svaret visar ställvis god (käll)kritisk diskussion och goda tolkningar, samt några goda exempel på tänkande som representerar ett grepp med flera perspektiv. Svaret visar några tecken på förmåga att utvärdera och tillämpa kunskap.	Svaret har ett klart och insiktsfullt (käll)kritiskt grepp. Svaret innehåller välövertvägd diskussion ur flera perspektiv. Svaret innehåller flera exempel på utvärdering och tillämpning av kunskap.

Del 1

Materialbaserade uppgifter (0–40 poäng)

I den separata materialfilen hittar du sju citat av texter som skrivits under eller om våren 1918 (A–G). Alla citat handlar om kvinnor under det krig som utspelade sig i Finland den våren. Läs citaten och besvara frågorna 1.1–1.3.

A. Överbefälhavarens för Republiken Finlands trupper C.G.E. Mannerheims tillkännagivande den 7 mars 1918

Materialet har avlägsnats på grund av upphovsrättsliga skäl.

B. Alli Vidells minnen från Tammerfors våren 1918

Materialet har avlägsnats på grund av upphovsrättsliga skäl.

C. En nyhet i tidningen Kansan lehti i Tammerfors den 28 mars 1918

Materialet har avlägsnats på grund av upphovsrättsliga skäl.

D. Författaren Ilmari Kianto i tidningen Keskisuomalainen den 12 april 1918

Materialet har avlägsnats på grund av upphovsrättsliga skäl.

E. Författaren Algot Untola i tidningen Työmies den 12 april 1918

Materialet har avlägsnats på grund av upphovsrättsliga skäl.

F. Onni Virtolainen i tidningen Suomen kansanvaltuuskunnan tiedonantoja den 15 april 1918

Materialet har avlägsnats på grund av upphovsrättsliga skäl.

G. 13-åriga Helmi Koistinens dagbok, Helsingfors i april 1918

Materialet har avlägsnats på grund av upphovsrättsliga skäl.

Uppgift 1.1

Hur beskrivs kvinnorna i citaten och hur bedömer skribenterna kvinnors delaktighet i kriget? (0–15 poäng, max. 2000 tecken, inklusive mellanslag)

Poängkriterier 1.1

Här frågades hur kvinnorna beskrivs i citaten och hur skribenterna bedömer kvinnors delaktighet i kriget.

De citerade texterna förhåller sig olika till kvinnors deltagande, roll och uppgifter under krig och beskrivningarna av kvinnor skiljer sig på vissa punkter tydligt åt. Två av skribenterna tar tydligt avstånd från kvinnor som soldater (A, D) och också B uttrycker sig kritiskt, men citaten är ändå inbördes mycket olika. I A beskrivs kvinnor och deras förmåga i positiva ordalag, medan text D beskriver (röda) kvinnor som farliga och ohumaniserade. B är ambivalent i sin beskrivning. Flera texter hyllar kvinnor som verkar som soldater (C, E, F) och beskriver dem i beundrande ordalag. Citat G tar inte explicit ställning till frågan om kvinnor ska delta i krigföring som soldater eller hurudana kvinnor borde vara. I alla fall utom två (A, G) beskrivs uttryckligen om kvinnliga soldater inom röda gardet.

I citat A uttrycker Mannerheim att kvinnor inte ska vara soldater för att det är olämpligt. Han menar att kvinnor kan vara tappra som soldater, men det finns andra och rättare uppgifter som är förenliga med det som då uppfattades som kvinnligt och som kvinnors uppgifter: omsorg, vård och tröst.

I citat B anser Alli Vidall att de röda kvinnliga soldaterna är tappra, men att de också betar sig oförskämt och är okonventionellt klädda (i byxor och tröja).

I citat C beskrivs röda kvinnogardet i positiva ordalag som ett exempel av mod och stridsvilja. Det finns inga antydningar om att det vore okvinnligt eller olämpligt att strida som soldat. Kvinnornas roll som soldater är positiv och de ställs som förebilder för andra.

I citat D beskriver Ilmari Kianto de kvinnliga rödgardisterna som farliga, som råa vilddjur. Han skriver att de kvinnliga röda soldaterna borde dödas och elimineras som rovdjurshonor eftersom de som kvinnor kan föda barn som kan bli nya rödgardister. Inställningen till kvinnor som soldater är aggressivt negativt, inställningen till kvinnor som grupp och kvinnlighet kommer bara fram genom negation: kvinnor som bär vapen är skadliga.

I citat E beskriver Algot Untola i beundrande ordalag och nästan utopiskt visionärt om röda kvinnliga soldater. Kvinnorna beskrivs som dessa och tappra. De beskrivs symboliskt som en representation av arbetarklassens starka livslust. Untola ställer sig således positivt och idealiserande till kvinnliga soldater inom röda gardet.

I citat F beskriver Onni Virolainen de kvinnliga rödgardisterna som modiga. Han jämför dem med män och konstaterar att de är modigare. Deras kallblodighet är här beundransvärd. De här kvinnliga soldaterna beskrivs som representanter för den nya kvinnan som Virolainen skildrar beundrande: bestämd, egensinnig och okonventionell. Liksom i citat B förekommer här att de kvinnliga soldaterna bär byxor, vilket i detta citat är något tydligt positivt.

I citat G skriver Helmi Koistinen om upplevelsen av en indelning i vita och röda som något dumt och skrämmande. Hon tar inte ställning till om kvinnor ska vara soldater, utan beskriver hur tidigare vänner inte längre får umgås utan misstror varandra.

Uppgift 1.2

Vad beror likheterna och skillnaderna som du kan se i citaten på? (0–15 poäng, max. 2000 tecken, inklusive mellanslag)

Poängkriterier 1.2

Här frågades vad olikheterna i citaten kunde bero på. Svar på den frågan finns i sammanhangen, texternas kontext: vem skrev, när och i vilket syfte? Skribenternas positionering i relation till frontlinjen mellan röda och vita är en viktig faktor i kontextualiseringen. Av skribenterna är A och D vita aktörer, medan C, E och F är på den röda sidan i konflikten. B som inte var en offentlig person är inte i textutdraget helt tydligt det ena eller det andra. Beskrivningen av de röda kvinnorna som oförskämda mot civila kan vara ett tecken på att skribenten positionerar sig mera i det vita lägret. Barnet som skrivit text G kommer uppenbarligen från en vit familj, men hennes text tar inte ställning för eller emot.

De två vita skribenterna är mot kvinnors deltagande i krig. Båda står för en traditionell och konventionell kvinnoosyn som inte är förenlig med sådana egenskaper eller handlingar som knyts till kvinnliga soldater (kallblodighet, att döda, vara oförskämd, bära vapen, gå klädd i soldatkläder). Mannerheim i text A formulerar de uppgifter som var lämpliga för kvinnor. Han skriver från positionen som överbefälhavare för de vita och hans åsikt uttrycks som en instruktion för de vita skyddskårerna. Kianto i text C däremot attackerar aggressivt kvinnor som deltagit i det han såg som röd terror och som därför på många sätt gått emot den givna könsnormen. Texten är skriven i krigets slutskede och är påverkad av detta. Det är en partsinlaga som skrivits för att påverka mottagaren.

De röda skribenterna är de som talar positivt och beundrande om kvinnliga soldater, och uttryckligen om kvinnliga rödgardister. De normbrytande kvinnorna är åtminstone i texterna C, E och F under denna tid förenliga med det röda arbetarupprorets uppbrott från gamla värderingar. De röda garderna var på ett annat sätt än de mera militärt tränade vita skyddskårerna i behov av alla soldater de kunde mobilisera.

Då man tolkar utsagor är det också viktigt att fråga sig när ett uttalande gjorts eller en text skrivits. Alla texter utom B är skrivna under pågående krig. Text B är nedtecknade minnen från tiden efter kriget. De tydligt röda texterna C, E och F är publicerade i tidningar i mars och april och har som syfte att skildra den egna kampen på ett positivt och sporrande sätt. De är retoriska, skrivna för att föda och stärka tron på den egna saken och förändring i det försämrade krigsläget.

Olikhet i texterna kan således också sökas i deras genre och uppsåt. Texterna A, C, D, E och F är riktade till offentligheten under pågående krig. De vita texterna A och D riktar sig främst till en vit offentlighet, C, E och F till en röd. Texterna B och G är däremot inte skrivna i övertygande syfte för offentligheten. De innehåller varken samma sporrande kämpaglöd som C, E, F eller hatiska och aggressiva attack som text D. Text G är en 13-åringars dagboksanteckning. Skribentens ålder ger en viss barnslighet i texten även om hon också ser och skildrar de gränser som uppstått mellan tidigare vänner p.g.a. kriget.

Uppgift 1.3

Vilka känslor uttrycks i citaten och hur kan vi förstå dem? (0–10 poäng, max. 2000 tecken, inklusive mellanslag)

Poängkriterier 1.3

Här frågades specifikt om vilka känslor som uttrycks i citaten och hur vi kan förstå dem. Dramatiska och nedrivande upplevelser som krig väcker flera känslor hos dem som är en del av händelserna. Ett inbördeskrig, i vilket gränsen mellan vi och de går inom det egna landet och ibland också den egna kretsen, kan känslor bli ännu mera inflammerade och upprivande än i andra krig. Citaten beskriver och uttrycker många olika typer av känslor, en del mycket starka och polariserade.

Texterna reflekterar inte alltid bara personliga och individuellt upplevda känslor. I de mera retoriska texterna C, D, E och F handlar det också om att forma gruppens känslor, skribenten vill styra läsarens åsikter genom att påverka dennes känslor, både negativa känslor av hat och positiva känslor av stolthet, beundran och framtidstro i läsaren. Det är ofta svårt att dra en gräns eller med säkerhet skilja på skribentens egna känsloupplevelser och känslor som retoriska strategier.

Följande känslor och känslouttryck finns i citaten:

I text A delar Mannerheim in världen i kvinnliga och manliga uppgifter som också innefattar särskilda känslor. Männen ska försvara och vid behov döda, de ska känna det som sin plikt i egenskap av män. Kvinnor ska vårda, trösta och visa omsorg. Deras rätta känsloregister handlar om empati och kärlek till sin nästa. Mannerheim själv uttrycker sig relativt neutralt, utan starka känsloutspel.

I text B uttrycks en slags beundran för de röda kvinnornas mod och självsäkerhet, som syns också i kvinnornas stolthet och mod att klä sig avvikande. Texten är ändå ambivalent och verkar uttrycka både beundran och motvilja. Känsloläget är ändå inte uppskruvat, kanske för att skribenten skriver i ett efterhandsperspektiv.

Också i text C finns en beundran för de kvinnliga rödgardisternas mod och oförskräckhet. Här är beundran mera entydig. Texten uttrycker också ett underförstått hat och förakt mot den vita fienden som benämns med öknamnet slaktaren som återkommer flera gånger i texten. Slaktaren, lahtari på finska, var en återkommande benämning av de vita på den röda sidan.

Text D är den emotionellt mest aggressivt laddade texten som uttrycker mycket hat. Kianto skriver om de röda kvinnorna som vilda rovdjur och beskriver mångordigt hur de borde jagas och dödas för att inte föda flera potentiella fiender. Texten ger intryck av att vara skriven i affekt, men är också formulerad så att läsaren ska känna samma hat och ilska.

Text E är skriven i en utopisk, visionär stil och använder uttryck som "helig gåva" och "slå sönder sina fjättrar". Här är känsloläget uppskruvat till högt patos, stark känsla. Untola beskriver hur man rörs till tårar av anblicken av de modiga kvinnorna.

Också text F är känslomässigt och positivt skriven. Texten idealiserar röda gardets kvinnor som också personifieras i en kvinna som skribenten skriver beundrande, nästan romantiskt, svärmiskt om. Kvinnorna i utdraget genomsyras av känslor som oräddhet och lugn.

I text G finns inga politiska visioner. I utdraget skriver en 13-årig flicka om hur det känns då kriget har slagit sönder hennes värld. Hon sörjer att livet och vardagen inte är som förut och skriver om grannflickorna och deras mamma i en röd familj som ser ledsna ut och inte längre leker med henne utan tittar anklagande på henne och hennes familj som uppenbarligen har det bättre ställt och gissningsvis är vita.

Del 2

Materialbaserade uppgifter (0–30 poäng)

Läs de tre citaten (H–J) i materialfilen som behandlar 1830-talets koleraepidemi och diskutera utgående från dem frågorna nedan 2.1–2.2.

H. Arkitekten Carl Ludvig Engel i ett brev daterat i Helsingfors hösten 1831

Materialet har avlägsnats på grund av upphovsrättsliga skäl.

I. Otto Hjelts barndomsminnen från Åbo 1831

Materialet har avlägsnats på grund av upphovsrättsliga skäl.

J. Hälsovårdsnämnden i London i ett cirkulärbrev om kolera till stadens sjukhus den 16 november 1832

Materialet har avlägsnats på grund av upphovsrättsliga skäl.

Uppgift 2.1

Varför spred sig kolera på 1800-talet, vilken vård och vilka metoder fanns att tillgå för att stävja smittan? (0–15 poäng, max. 2000 tecken, inklusive mellanslag)

Poängkriterier 2.1

Här frågades om koleraepidemin på 1830-talet, om varför sjukdomen spreds som den gjorde och vilken vård och vilka metoder fanns att tillgå för att stävja smittan.

Koleraspridningen berodde på dåliga hygieniska omständigheter och okunskap om hur smittan spreds. Det fanns inte någon effektiv medicin mot kolera och metoderna att stävja smittan byggde inte på säker medicinsk kunskap om vad det var som orsakade sjukdomen. Kolerabakterien identifierades först på andra hälften av 1800-talet och kunskapen att smittan spreds genom vatten som förorenats av avföring fanns inte ännu på 1830-talet. En gammal teori om hur sjukdom alstrades och spreds var den s.k. miasmteorin som förklarade att sjukdom spreds genom dålig luft som spreds från förskämd mark och förruttnat organiskt material.

Förorenat vatten – till exempel förorenade brunnar – ledde till koleraepidemier på olika håll i Europa. Trångboddhet och fattigdom försämrade de hygieniska förhållandena i hemmen, vilket möjliggjorde smittspridning och försämrade människornas motståndskraft. Läkarnas och myndigheternas åtgärder

byggde på erfarenheter från tidigare epidemier. Stängda gränser och isolering av sjuka var återkommande myndighetsåtgärder.

I de tre citaten skildras flera olika sätt att hindra kolerasmittan att sprida sig i samhället. I citat H beskrivs sjukdomen som något som särskilt drabbar fattiga och försupna, men skribenten uttrycker också att han känt oro för sin egen familj. Han ser isolering som ett sätt att skydda sig från sjukdomen och konstaterar att det var riskabelt att hans frus läkare också var läkare på kolerasjukhuset. Att kolerasjukhuset låg i familjens grannskap uppfattas möjligen också som en riskfaktor, men skribenten skriver mera om att det innebar att de genom sina fönster kunde följa med trafiken med sjuktransporter och transporter av döda till begravningsplatsen.

I citat I beskrivs hur läkarna i Åbo agerade under koleraepidemin på 1830-talet. Isolering och karantän för familjer med insjuknade var en central strategi. De isolerade familjerna fick mat i korgar genom fönstret för att man skulle undvika mänsklig kontakt. Genom att stänga skolor hindrade man att barn skulle samlas och människor som kunde lämnade städerna som uppfattades som (och ofta var) ohygieniska platser. Citatet beskriver också hur man gjorde då de döda begravdes. För att undvika att människor skulle samlas begravdes de döda kolerapatienterna på natten och man spred osläckt kalk på liken som ett sätt att hindra smittan från att spridas från kropparna.

I det tredje citatet J har man sökt lösning på smittspridningen på andra sätt än genom isolering. Här betonas hygien som ett sätt att hindra smitta: renlighet, städade och vädrade rum. Enligt texten är det smutsiga och trånga hem som utgör smitthärdar. Kunskapen om att människor måste städa hemmen, vädra och upprätthålla renlighet handlar inte här ännu om en kunskap om att det finns en bakterie som kan tvättas och städas bort, men genom praktisk erfarenhet har man sett att smitta sprids mest i områden som är trångbodda och smutsiga.

Uppgift 2.2

Jämför koleraepidemin som skildras i citaten med Coronapandemin 2020–2021. Vad är det för likheter i sjukdomarna, i behandlingen och i samhällets sätt att reagera på farsoterna? (0–15 poäng, max. 2000 tecken, inklusive mellanslag)

Poängkriterier 2.2

I den här uppgiften skulle du med hjälp av materialet iakttä och reflektera över likheter mellan koleraepidemin 1830 och Coronapandemin 2020–21. Koleraepidemierna var mera lokalt uppblående utbrott än Coronapandemin som på grund av våra täta och snabba globala kontakter spred sig som en löpeld över hela världen, men det finns flera likheter som vi kan notera. I båda fallen var sjukdomens ursprung först oklart och det fanns inga säkert verksamma metoder att skjuta insjuknade. Under åren

2020–21 har vi kunnat ha en starkare tilltro till vetenskapens förmåga att utveckla vårdmetoder och vacciner än 1830-talets människor. Mycket av oron och reaktionerna som beskrivs i materialet från 1830 är ändå frapperande lika.

Citaten visar att isolering var ett centralt sätt att försöka hindra smitta från att spridas 1830 på samma sätt som isolering och olika praktiker för att undvika närkontakt med smittade har blivit en del av vardagen under Coronapandemin. I text I berättas om hur människor i hem med insjuknade 1830 fått mat genom fönstret, vilket påminner om hur insjuknade personer eller människor i karantän under pandemin 2020–21 inte fått röra sig ute bland andra för att handla mat, utan varit beroende av bud som förmedlat livsmedel eller matportioner från matbutiker och restauranger. Samma text talar om stängda skolor och människor som sökte sig bort från städerna som vi också kan känna igen från det gångna året. Cirkulärbrevet från hälsovårdsnämnden i London (J) däremot har likheter med de råd och instruktioner som Institutet för välfärd och hälsa (THL) i Finland och en global organisation som WHO spridit till befolkningen. I citatet från London 1830 talas om rena, vädrade och hygieniska hem, men under den pågående pandemin har fokus mera varit på den personliga hygien och vanan att tvätta händer. Behovet av att vädra har i Coronafallet handlat om att man haft medicinsk kunskap om att smittan är luftburen. Det var inte koleran, men läkarnas erfarenhet visade att trångboddhet och smuts var faktorer som verkade skapa förutsättningar för smittspridning.

Vi kan också känna igen oron för familjens och de närmastes säkerhet som C.L. Engel uttrycker i citat H. Samtidigt visar materialet från 1830 (I och J) också att sjukdomen särskilt drabbade fattiga människor och områden, vilket också har noterats gällande Coronapandemin både lokalt och globalt. När Engel i Helsingfors 1830 (H) ganska nonchalant skriver att staden främst förlorat "en hop suputer", kan man reflektera över hur man under det gångna året har diskuterat insjuknade och döda med en viss självisk eller moraliserande blick. I dag har sådant moraliserande t.ex. riktats mot människor som man tyckt att genom egen förskyllan har utsatt sig för smittfara, till exempel "oansvariga studenter" eller folk som "måste trängas på restauranger".

Del 3

Materialbaserade uppgifter (0–30 poäng)

I materialfilen finns två citat (K–L) från 1960-talet som båda behandlar den av européer koloniserade världen. Läs texterna och diskutera temat under rubrikerna 3.1–3.2.

K. Professorn vid universitetet i Oxford, Hugh Trevor-Roper i en föreläsning för BBC 1963

Materialet har avlägsnats på grund av upphovsrättsliga skäl.

L. Psykiatern och läkaren Frantz Fanon i verket Jordens fördömda (1962) i översättning av Ulla Swedberg

Materialet har avlägsnats på grund av upphovsrättsliga skäl.

Uppgift 3.1

Jämför synen på européernas roll i koloniernas historia i de två texterna. (0–15 poäng, max. 2000 tecken, inklusive mellanslag)

Poängkriterier 3.1

I den här uppgiften skulle du jämföra synen på européernas roll i koloniernas historia i de två texterna som båda härstammar från 1960-talets början. Skribenterna uttrycker väldigt olika åsikter om hur européerna påverkat kolonierna även om de är eniga om det att européernas närvaro och agerande starkt och irreversibelt påverkat de icke-europeiska koloniernas utveckling och framtid.

Professor Hugh Trevor-Roper (text K) är positivt inställd till européernas närvaro i Afrika och Amerika. Han behandlar saken genom frågan om kontinenterna äger en historia. Trevor-Roper hävdar att det inte finns någon annan Afrikas historia än européernas historia i Afrika och kontinenten har inte någon historia före den europeiska kolonialismen och senare imperialismen. Han jämför Afrikas förflutenhet med Amerika som enligt honom inte heller äger någon historia före européernas ankomst på slutet av 1400-talet.

Trevor-Roper menar att de här kontinenternas förflutna före européerna är bara "mörker". Han skiljer här på historia som enligt honom är meningsfull förändring och rörelse – utveckling – och något annat som inte är historia. De afrikanska stammarnas förflutna visar enligt honom inte denna meningsfulla förändring, inga klara eller intressanta utvecklingslinjer, utan bara "vindlande rörelse", fantasieggande och pittoreskt, men inte annat. Hans resonemang uttrycker en stark tro på att européernas andliga

kultur, politik, teknik och ekonomi kommit med civilisation och utveckling, medan Afrika och Amerika före européernas ankomst representerar de primitiva naturfolkens värld.

Frantz Fanon (text L) däremot ser på européernas närvaro i kolonierna på ett motsatt sätt. Enligt honom har européerna förtryckt och exploaterat folk och länder på andra kontinenter. Hans bild av den europeiska civilisationen är alltså en helt annan, den är ett bländverk som döljer under sig brott och omoral som slaveri och utnyttjande. Därför är koloniernas strävanden att frigöra sig från de europeiska kolonialherrarna berättigade och det enda rätta. Ett centralt mål enligt Fanon är att man måste hitta en ny väg och utveckling som inte följer Europas väg eftersom européerna inte har visat sig kunna vara någon förebild för andra delar av världen.

Uppgift 3.2

Varför skedde en avkolonialisering av världen under decennierna efter andra världskriget? (0–15 poäng, max. 2000 tecken, inklusive mellanslag)

Poängkriterier 3.2

Här frågade vi om koloniernas frigörelse från de europeiska kolonialmakterna under decennierna efter andra världskriget. Koloniernas frigörelse från kolonialmakterna är resultatet av flera olika processer och händelser. En orsak var det växande motståndet och missnöjet i kolonierna med kolonialmakternas ekonomiska exploatering. När nationalismen som ideologi spreds i kolonierna gavs ett starkt verktyg för att skapa medvetenhet och krav på autonomi och självständighet i kolonierna. Under efterkrigstiden växte också ett allmänt medvetande och en kritisk inställning till européernas utnyttjande av folk och resurser i de utomeuropeiska kolonierna också i den övriga världen. Rasism blev en debatterad och kritiserad fråga under 1900-talets andra hälft även om (eller på grund av att) rasismen förblev en realitet på flera håll både i och utanför kolonier och tidigare kolonier.

Andra världskriget var en viktig vattendelare som förändrade de europeiska ländernas faktiska makt och synen på Europa. Krigets belastningar försvagade de europeiska kolonialmakterna. I den efterkrigstida världen var kolonierna inte längre ekonomiskt lönsamma affärer för kolonialmakterna. Det blev dyrt att upprätthålla en kolonial förvaltning och kolonierna blev således dyra för kolonialmakterna. Det internationella samfund som skapades i form av Förenta Nationerna, FN, som grundades 1945 gav inte heller starkt stöd för det koloniala systemet. FN:s generalförsamling antog 1948 en allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Denna efterkrigstida process, som kan benämnas som en dekolonisering eller avkolonisering, kan sägas ha inletts redan med Indiens självständighetsrörelse och självständighet 1947. I Bandung i Indonesien hölls 1955 ett möte som var av stor betydelse för koloniernas självständighetssträvanden. Också

Suezkrisen 1956 som ledde till att Storbritannien, Frankrike och Israel måste dra sig tillbaka efter ett militärt anfall mot Egypten ökade kritiken mot det koloniala systemet samtidigt som det tydliggjordes att de internationella supermakterna var USA och Sovjetunionen och inte något av de europeiska länderna. Tunisien, Marocko, Sudan och Ghana blev självständiga 1956–57, vilket ledde till en snabb avkolonisering av den afrikanska kontinenten. En del av dessa självständighetsprocesser skedde fredligt, medan andra var långdragna och blodiga processer (t.ex. Kenia). FN var det internationella forum där länder och folk i det som kom att kallas tredje världen krävde självständighet. Genom FN kom deras krav också att få synlighet och genklang. Vietnamkriget som pågick från 1950-talet till 1975 bidrog till att debatten om västvärldens kontroll av länder och områden i andra världsdelar intensifierades samt till 1960- och 1970-talets fördjupade medborgarrättstänkande.

Indelningen av världen i ett öst- och ett västblock kom också att påverka utvecklingen. Sovjetunionen stödde flera koloniers självständighetssträvanden teknologiskt och militärt. På det här sättet involverades avkoloniseringen av tidigare kolonier i en maktkamp mellan öst och väst.

Portugal var det europeiska land som hade kolonier i Afrika längst, in på 1970-talet. Fast nästan alla tidigare kolonier i dag är politiskt självständiga talar man i dag om en nykolonialism eller nykoloniala förhållanden. Med det avses särskilt sådana ekonomiska beroendeförhållanden som existerar fortfarande i dag mellan tidigare kolonier och tidigare kolonialmakter.